

## Verksamhetsrapport

---

efter kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram av Edströmska gymnasiet i Västerås kommun

## Innehåll

---

Inledning

Fakta om Edströmska gymnasiet

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

## Inledning

---

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen av fordons- och transportprogrammet vid Edströmska gymnasiet i Västerås kommun ingår i detta projekt.

Edströmska gymnasiet besöktes mellan den 15 och 17 oktober 2013. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Peter Holmberg och Jane Strandberg. På skolan granskades undervisningen på fordons- och transportprogrammets transportinriktning. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av undervisning vid yrkesprogram genomförs vid ytterligare 63 gymnasieskolor, såväl kommunala som fristående. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

## Fakta om Edströmska gymnasiet

---

Edströmska gymnasiet är ett kommunalt yrkesgymnasium med fordons- och transportprofil i Västerås kommun som utgör en del av Edströmska, Mälardalens Fordons- och Transportutbildningscentrum.

Edströmska utbildningscentrum utgör en kommunal ekonomiskt självstyrande enhet som har en styrelse bestående av skolledarna och tio representanter från

arbetslivet. Styrelsen har främst rådgivande och stödjande funktioner. Utöver gymnasieskola finns vid enheten även gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola.

Inom gymnasieskolan finns ett omfattande fordons- och transportprogram (FT) med totalt 185 elever, varav 57 elever i åk 1, 57 elever i åk 2 och 71 elever i åk 3. Årskurs 2 fördelar sig eleverna under innevarande läsår på inriktningarna personbil, karosseri och lackering, transport, lastbil och mobila maskiner samt godshantering. Dessutom finns två inriktningar av bygg- och anläggningsprogrammet (BA) i årskurserna 2 och 3 med fordonskoppling, nämligen mark- och anläggning samt anläggningsförare.

## Bakgrund och syfte

---

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Självtändighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnen då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnen. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som



ska tillverkas. Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

## Frågeställning

---

*Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?*

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor (bedömningsområden).

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

## Resultat

---

### Utvecklingsområden

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på fordons- och transportprogrammet och identifierat prioriterade utvecklingsområden och väl fungerande inslag på skolan. Dessa beskrivs nedan.

### Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

Skolinspektionen konstaterar att Edströmska gymnasiet saknar en dokumenterad planering för elevinflytande. I den verksamhetsredogörelse som rektorn har lämnat inför granskningen redovisas att det i dagsläget inte finns något elevråd på skolan. Av verksamhetsredogörelsen framgår dock att det finns elevskyddsombud som medverkar i skyddsronder och som representerar skolans program. Vidare framgår av redogörelsen att det i varje klass ska det genomföras klassråd och att de protokoll som skrivs på efter genomförda klassråd ska delges lärare och rektor. Av intervju med rektor framgår dock att detta inflytande inte behandlar innehållet i undervisningen, utan främst olika resursfrågor i utbildningen i stort, t ex skolluncher. Rektorn uppger att hon har varit för kort tid på skolan för att ha en klar uppfattning om hur lärarna arbetar med inflytande i undervisningen, men tror att eleverna generellt ges större möjligheter att påverka arbetssätt och former än själva innehållet i undervisningen.

Vid de lektioner som Skolinspektionen har observerat syns få exempel på att elever har möjlighet att påverka undervisningen. För att kunna utöva inflytande över utbildningens innehåll är det centralt att eleverna känner till utbildningens mål. Vad gäller mål för lektionen så presenteras de vid något tillfälle, men Skolinspektionen konstaterar att kursmål, mål i ämnesplan, examens mål och kunskapskrav diskuteras i mycket låg utsträckning. Undantaget är när inspektörerna följer en genomgång inför ett prov i yrkesämnet, vilket lärarna kopplar till ämnesplanen. Även om elevernas delaktighet i upplägget av undervisningen är ringa har de lärare Skolinspektionen observerat genomfört varierade och väl genomtänkta lektioner. Det gäller t.ex. en dubbellektion i samhällskunskap om privatekonomi med stort elevengagemang.

Av elevernas svar på den elevenkät som Skolinspektionen har genomfört framgår dock att eleverna upplever att det finns skillnader mellan hur lärarna i gymnasiegemensamma ämnen respektive i yrkesämnena påminner om målen för undervisningen. En majoritet elever tycker att det stämmer ganska bra att



deras lärare i yrkesämnena regelbundet påminner om målen med undervisningen och att de också är bättre på att förklara vilken kunskap som krävs för ett visst betyg. Detta gäller i lägre utsträckning för de gymnasiegemensamma ämnena.

Enkätresultaten får stöd av utsagor från de elever som har intervjuats. Enligt eleverna tas sällan frågor som rör innehåll i undervisning upp i klassrådet. Lärarna i gymnasiegemensamma ämnen tar mindre ofta upp målen för utbildningen än vad lärare i yrkesämnena gör. Yrkeslärarna förklarar också oftare kunskapskraven i kurserna, i regel i samband med prov. Begreppet examensmål känner däremot eleverna överhuvudtaget inte till.

Trots detta tycker eleverna i enkäten att möjligheten för dem att påverka innehållet i undervisningen är ungefär den samma i gymnasiegemensamma ämnen som i yrkesämnena. Även om eleverna tycker att lärarna ger dem möjlighet att påverka vad de ska arbeta med, är ändå möjligheterna att påverka begränsade enligt lärarna. Möjligheten att påverka främst innehåll är begränsad då lärarna känner sig hårt styrda både av kunskapskraven i styrdokumentet från Skolverket och vad gäller yrkesämnena av Transportstyrelsens och branschens kompetenskrav. Lärarna uppger generellt, delvis som en konsekvens av vad de upplever som "stoffträngsel", att mycket ska hinnas med på kort tid. De upplever därför att eleverna har större möjligheter att påverka arbetssätt än innehåll i undervisningen och att det ibland är svårt att anpassa undervisningen till elevernas olika kunskapsnivåer, eftersom spännvidden i klasserna är så stor.

Eleverna uppger att det i gymnasiegemensamma ämnen ändå finns vissa möjligheter för dem att påverka främst arbetsformer och ibland även möjlighet att påverka innehållet i undervisningen, som t ex i samhällskunskap. Eleverna tror att lärarna känner till deras intressen och erfarenheter ganska väl, eftersom skolan är så liten, men de upplever inte att undervisningen påverkas särskilt mycket av det.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att Edströmska gymnasiet behöver vidareutveckla arbetet med elevinflytande. Granskningen visar att lärarna i varierande utsträckning klargör utbildningens mål, vilket är en förutsättning för att kunna utöva inflytande på undervisningen. Eleverna vid det granskade programmet ges vissa möjligheter att påverka arbetssätt och arbetsformer, men har mindre inflytande över innehåll i undervisningen. Skolan måste aktivt försöka stimulera eleverna att utöva detta inflytande, vilket också skulle medföra ökade möjligheter att anpassa undervisningen till deras intressen och erfarenheter.

## **Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?**

Vid de lektioner i yrkesämnena som Skolinspektionen har observerat syns flera exempel på att lärarna uttryckligen anknyter kunskapsinnehållet till utbildningens examens mål och yrkesutgångar. I yrkesämnena arbetar eleverna framför allt med fordonens funktioner av betydelse för deras yrkesutgångar som förare av tunga fordon. Intresset för dessa områden är stort då det utgör grunden för elevernas framtida yrkesliv och uppfattades som motiverande och relevant av eleverna. I de gymnasiegemensamma ämnena såg inspektörerna däremot inte några kopplingar göras till elevernas valda inriktningar. Eleverna förefaller heller inte ha några förväntningar på detta. Eleverna instämmer dock i påståendet från enkäten att lärarna i ganska hög utsträckning på ett tydligt sätt förklarar varför en viss uppgift ska göras.

Vid Skolinspektionens intervjuer uppger eleverna att det endast undantagsvis förekommer att lärare i gymnasiegemensamma ämnen kopplar undervisningen till deras valda inriktning på programmet utom i ämnet engelska där eleverna har arbetat med att träna sig på "teknisk engelska". Detta uppskattades av eleverna. I yrkesämnena finns däremot sällan behov för eleverna att ställa frågor kring relevansen av undervisningen: "Det är ju därför vi går på skolan", säger eleverna samfällt angående undervisningen i yrkesämnena.

Skolans nya rektor uppger att hon har för avsikt att verka för samverkan lärarna emellan, i syfte att eleverna ska få ett sammanhang i sina studier, och ser det som ett viktigt utvecklingsområde för skolan. Lärarna på skolan uppger att de har förhoppningar på rektorn i detta avseende. De menar också att det faktum att gymnasiegemensamma ämnen och yrkesämnena nu lokalmässigt samordnats sedan ett år tillbaka har varit gynnsamt för samverkan. Lärarna beskriver hur de har jobbat med att försöka åstadkomma kopplingar mellan ämnen och hur de i gymnasiegemensamma ämnen har verkat för "infärgning", alltså att en lärare integrerar yrkesämnet i de gymnasiegemensamma ämnena eller vice versa. Detta är sannolikt en strategi att motivera eleverna och skapa sammanhang då de är intresserade av allt som rör fordonsteknik. Enligt lärarna är detta något som kan utvecklas ytterligare, men eleverna kan inte påminna sig om att de vid något tillfälle har arbetat med uppgifter där det för dem har varit tydligt att lärare i flera ämnen har samverkat.

Samtliga elever har haft tillgång till arbetsplatsförlagt lärande (APL). "Vi har aldrig haft problem att hitta en plats åt någon elev. Av enkäter och elevintervju framkommer dessutom att eleverna upplevt sin APL som stimulerande och relevant för utbildningen. Dokumentation i form av protokoll visar att det finns ett lokalt programråd för fordons- och transportprogrammet vid skolan. Det är



dock svårt att få företagen inom transportbranschen att engagera sig i det formella rådet. Däremot har skolan och dess lärare mycket nära och regelbundna kontakter med branschens företag och organisationer om undervisningens genomförande. Såväl rektor som alla yrkeslärare framhåller att kontakterna med transportföretagen är mycket omfattande.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att lärarna vid Edströmska gymnasiet i viss utsträckning har placerat kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang, men att detta behöver utvecklas och systematiseras. Granskningen visar att det finns få exempel på samverkan lärare emellan och på att lärare planmässigt kopplar undervisningen till elevernas valda inriktning. Det finns därför behov av att utveckla samarbetet mellan lärarna i gymnasiegemensamma ämnen och yrkesämnen så att examensmålen gäller för hela utbildningen och så att sammanhang skapas för eleverna även i detta avseende. De nära och täta kontakterna med arbetslivet är däremot väl utvecklade och ger eleverna en mer verklighetsbaserad undervisning, vilket utgör en av skolans styrkor.

## **Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?**

Av den verksamhetsredogörelse som Skolinspektionen begärt in från rektor inför besöket framgår Edströmska gymnasiets rutiner för arbetet med särskilt stöd. Skolan har tillgång till ett elevhälsoteam med bl. a. specialpedagogisk kompetens i ämnet svenska vilket bistår rektor med underlag för beslut om särskilt stöd och åtgärdsprogram. Inom ramen för elevhälsans arbete görs utredningar om åtgärdsprogram. Av intervju med lärarna framgår dock att de är skeptiska till det omfattande administrativa arbetet som krävs vad gäller åtgärdsprogram, och att de hellre vill "arbeta direkt" mot eleven.

Rektorn och lärarna uppger i intervjuer att allt fler av eleverna vid skolan har läs- och skrivsvårigheter och att dessa svårigheter har tilltagit under åren. Detta framkommer bl. a. genom att skolan genomför en screening av alla elevers kunskapsnivå i ämnet svenska vid början av åk 1. Rektorn beskriver att hon är tveksam till hur man ska arbeta vidare med alla resultat efter genomförd scanning av kunskapsnivåer och att skolan har för lite resurser för att ge stöd åt alla elever som behöver det. Vid intervjuer med lärare och elevhälsoteam framkom också att det specialpedagogiska stödet inte är tillräckligt, bl.a. behövs specialpedagogisk kompetens i matematik, vilket funnits tidigare vid skolan men nu behöver återbesättas.

Lärarna berättar vid intervjun att de ofta får göra anpassningar i undervisningen för elever i yrkesämnen, men att det där är ovanligt med åtgärdsprogram. En



av yrkeslärarna har dock specialpedagogisk kompetens och ger stöd åt elever i behov av stöd i yrkesämnet varje onsdag.

De gymnasiegemensamma kurserna, där behovet av stödåtgärder är mer omfattande, är koncentrerade till årskurs 1. Eleverna får, enligt lärarna, vid behov erbjudande om stödlektioner och om eleven bedöms behöva mer tid kan även förlängd kurs erbjudas. Många av eleverna i den klass som inspektörerna följde måste ändå förlänga sina kurser i gymnasiegemensamma ämnen. Detta anser Skolinspektionen kan vara en indikation på att deras behov av stöd inte har tillgodosetts från början. Även om skolan är relativt liten och därför lättare borde kunna fånga upp elevernas behov av stöd, framhåller lärarna att det ibland kan vara svårt att få eleverna att ta del av den extraundervisning som erbjuds. I viss utsträckning kan stödet utformas olika beroende på vilket ämne och vilken lärare det handlar om. De elever som har behov erbjuds normalt extra tid med lärare på schemalagd tid, i såväl gymnasiegemensamma ämnen som i yrkesämnena. Många, bland såväl elever som lärare, framhåller vid intervjuerna, att det uppfattas som negativt att skilja ut sig från mängden och gå iväg till undervisning med särskilt anordnat stöd, speciellt om stödet ligger vid dagens slut. Det finns dock planer på att flytta dessa tider till morgonen. Vid de lektioner med anordnat särskilt stöd inspektörerna besökte deltog endast 2-3 elever, där det enligt skolans beräkning borde ha deltagit cirka 20 elever. Lärarna gjorde heller inte någon närvarokontroll vid dessa lektioner. Både elever och lärare menar vid intervjuerna att det särskilda stödet i stället borde ges inom ramen för elevens ordinarie grupp. De intervjuade eleverna bekräftar i hög utsträckning det som lärare och rektor uppger. Den elev som riskerar ett F erbjuds hjälp att klara minst ett E, d.v.s. nivån för godkänt. Intervjuade elever berättar t.ex. hur de har fått lektioner med särskilt stöd anordnat i såväl ämnen svenska och matematik som yrkesämnena. Skolan har också försökt anpassa undervisningen för att möta elevernas behov.

De rutiner för särskilt stöd och åtgärdsprogram som finns vid skolan har enligt den nya rektorn inte alltid följts. Det finns åtgärdsprogram utan utredning eller beslut. Därför har skolledningen tagit initiativ till att gå igenom alla dessa tidigare åtgärdsprogram enligt fastställda rutiner.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att Edströmska gymnasiet i sitt arbete med särskilt stöd kan erbjuda stöd i många olika former men att stödet i betydande utsträckning inte möter elevernas behov då det är förlagt till extratid i stället för inom ramen av undervisningen. Även rutinerna för särskilt stöd varierar och en enhetligare tillämpning bör eftersträvas. Att så många elever i behov av särskilt stöd inte deltar i det erbjudna stödet behöver åtgärdas. Det är viktigt att skolan kan utveckla nya former för att motivera eleverna att delta i denna undervisning.

## Utvecklingsområden

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Edströmska gymnasiet i syfte att höja verksamhetens kvalitet i första hand behöver:

- utveckla skolans arbete med elevinflytande,
- utveckla samverkan mellan lärare i gymnasiegemensamma och yrkesämnen för att i undervisningen kunna placera kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang,
- utveckla arbetet med att tillhandahålla stöd som är anpassat till elevernas individuella behov och som i högre utsträckning är förlagt inom ramen av undervisningen.

## Väl fungerande inslag

### **Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?**

Vid de lektioner som Skolinspektionen observerar syns få exempel på att eleverna får omedelbar återkoppling på prestationer. I de praktiska momenten säger lärarna däremot att de alltid ger återföring efter varje lektion/övning.

Lärarna uppger att eleverna inte behöver vänta till utvecklingssamtalen utan får återkoppling kontinuerligt. Detta bekräftas av eleverna, som tycker att lärarna ger en tydlig återkoppling på deras prestationer.

Även i den enkät som Skolinspektionen har genomfört inför granskningen svarar en majoritet av eleverna att påståendet "mina lärare förklarar tydligt vad jag gjort som är bra och vad som kan bli bättre" stämmer bra eller ganska bra. En majoritet av eleverna instämmer också i påståendet att lärarna förklarar varför de har satt ett visst betyg om eleverna frågar.

Skolinspektionen bedömer därför att den granskade inriktningen på Fordons- och transportprogrammet vid Edströmska gymnasiet har väl utvecklade rutiner för att ge eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression.

Skolinspektionen bedömer även att Edströmska gymnasiet genom att erbjuda eleverna specialpedagogiskt stöd i yrkesämnena och erbjuda bra arbetsplatsförlagt lärande bedriver ett väl fungerande arbete. De goda branschkontakterna är av avgörande betydelse för ett yrkesgymnasiums verksamhet.



## Metod och genomförande

---

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på fem av gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på fordons- och transportprogrammets transportinriktning. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektor på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförts med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket på Edströmska gymnasiet har inspektörerna följt fyra lektioner i gymnasiegemensamma ämnen, idrott- och hälsa med extern instruktör, samhällskunskap, stödsvenska med specialpedagog och stödmatematik. Inspektörerna följde även 180 minuter undervisning i yrkesämnena, transportteknik 1a och 1b. Företrädare för elever och lärare har intervjuats samt rektor, studie- och yrkesvägledare och den del av elevhälsan som är involverad i frågor om särskilt stöd. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.